

УДК 341.98

О. С. ПЕРЕВЕРЗЄВА,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ 1958 р. ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ 1961 р. (ПІДСТАВИ ВІДМОВИ)

Актуальність питань щодо застосування Європейської конвенції 1961 р. і Нью-Йоркської конвенції 1958 р. значною мірою може допомогти розв'язати основну проблему міжнародного комерційного арбітражу (підстави відмови). Метою цієї статті є дослідження правової природи Європейської конвенції 1961 р. і Нью-Йоркської конвенції 1958 р.

Нашим завданням є визначення специфіки факторів застосування положень Європейської конвенції 1961 р. і Нью-Йоркської конвенції 1958 р. як правового регулятора, що зумовлюють проблему виконання рішення у країні, іншій за країну-доміцилій.

Питання застосування положень щодо підстави відмови набули розвитку у працях Н. Єрпильова, В. Комарова, Л. Лунца, Д. Хоцанова, О. Переверзєвої, Г. Цірата, В. Толстих, Г. Фединяк та ін. Водночас спеціальних робіт, присвячених аналізу застосування положень Європейської конвенції 1961 р. і Нью-Йоркської конвенції 1958 р. (підстави відмови), сьогодні немає.

Труднощі, що виникають у різних національних системах при оцінці арбітражного рішення, значною мірою були подолані завдяки міжнародним конвенціям, укладеними у другій половині ХХ ст. У цьому аспекті важливе місце належить по-перше Нью-Йоркській конвенції про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. (далі – Нью-Йоркська конвенція 1958 р.) – міжнародно-правовий документ, прийнятий державами – членами ООН у м. Нью-Йорку 1958 р., який набув чинності 10 серпня 1960 р. Конвенція складається із 16 статей і норми Конвенції застосовуються при визнанні й виконанні відповідною державою арбітражних рішень, ухвалених на території іншої держави. Сторонами в таких спорах можуть бути фізичні та юридичні особи. Норми Конвенції застосовуються також щодо арбітражних рішень, котрі не вважаються внутрішніми в тій державі, в якій запитують їх визнання і виконання. Йдеться про арбітражне рішення, ухвалені арбітрами, що призначені в кожній конкретній справі, або постійними арбітражними органами, до яких звернулися сторони спору. Україна ратифікувала Конвенцію із застереженнями [5, с. 505].

Так, Україна застосовує положення документа щодо арбітражних рішень, ухвалених на території держав, які не є учасниками Конвенції, лише на умовах взаємності та, по-друге, Європейської конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 р. (далі – Європейська конвенція 1961 р.) – міжнародно-правовий документ, прийнятий державами – членами ООН у м. Женеві 1961 р., який набув чинності 07 січня 1964 р.. Конвенція складається з 10 статей, норми Конвенції застосовуються щодо врегулювання арбітражних спорів, що вини-

кають при виконанні операцій зовнішньої торгівлі. Сторонами в таких спорах можуть бути фізичні та юридичні особи.

В обох конвенціях у міжнародному контексті увага справедливо зосереджується на відмові від визнання та виконання іноземних арбітражних рішень. На перший план, таким чином, виходить питання, на яких підставах рішення, винесене у країні А, може бути предметом відмови від його визнання та виконання у країні В?

У Нью-Йоркській конвенції 1958 р. це питання врегульовано у ст. 5, у Європейській конвенції 1961 р. – у ст. 9. Остання також дає підстави відмови під назвою «відкладення арбітражного рішення», але, по суті, містить підстави відмови: відкладення арбітражного рішення, прийнятого в країні А, «дає підстави для відмови визнання або виконання цього рішення в країні В» [8, с. 552].

Підстави, що містяться у пунктах «а»–«д» Європейської конвенції 1961 р., практично аналогічні тим, що містяться в Нью-Йоркській конвенції 1958 р. Відповідно до Нью-Йоркської конвенції 1958 р. вони звучать так: «визнання і виконання рішення» може бути відхилено на вимогу сторони, проти якої винесене це рішення, лише тоді, коли ця сторона надасть відповідним органам докази про:

а) те, що сторони договору згідно зі статтею II, керуючись законом, були частково недієздатними, або дана угода є незаконною відповідно до чинного законодавства;

в) сторона, проти якої винесене рішення, не була належно поінформована про призначення або слухання, або іншим чином була не в змозі з'явитися на слухання;

с) справа не підлягала розгляду в арбітражному суді. Якщо ж рішення у справі може бути розділено на те, як вирішити спір по суті, тобто розмежувати, що підлягає розгляду у цьому суді, від того, що не підлягає, тоді така його частина визнаватиметься і підлягатиме виконанню;

д) склад арбітражних повноважень або арбітражна процедура не відповідали умовам угоди сторін, або порушували її, не відповідали нормам законодавства країни, місця проведення арбітражу.

Нью-Йоркська конвенція 1958 р. не лише містить названі вище підстави «а»–«д», а й відзначає як підставу для відмови виконання випадок, коли: рішення не стало обов'язковим для сторін, або було відхилене чи призупинене компетентним органом влади країни, за законодавством якої було винесено рішення (пункт «е»).

У другій частині пункту «е» підстави для відкладення рішення, які містяться у арбітражних законах різних країн: коли рішення «було відкладене у країні винесеного рішення, або законодавством якої було винесено» це також є підставою для відмови виконання такого рішення іншою країною, стороною конвенції. Рішення могло бути відкладене з інших підстав, не передбачених пунктами («а»–«д») конвенції. Таким чином, під пунктом «е» передбачено більше підстав для відмови виконання, якщо з інших підстав, не передбачених у пунктах («а»–«д»), рішення відкладене у державі, де його було винесено.

Європейська конвенція 1961 р. не містить таких підстав. Вона обмежує підстави відмови лише пунктами «а»–«д» [11, с. 109–112]. Лише тоді, коли рішення відкладено в країні, в якій чи за законодавством якої було винесене рішення щодо однієї із зазначених уже підстав, допускаються основні відмови виключення рішення, конвенція поширює цю систему і на держави, які також є сторонами Нью-Йоркської конвенції 1958 р. За таких умов на ці держави поширюються вимоги пунктів «а»–«д». У зв'язку з цим доцільно спинитися на розгляді основних положень Нью-Йоркської конвенції 1958 р.

У п. «е» вона чітко вимагає, щоб рішення «було відкладене». Таким чином, вже не є суперечливим, як це було за Женевською конвенцією 1927 р., лише скасувати дії держави А, де було винесено рішення з метою запобігання його виконання у державі Б. Це надало б державі, що уникає виконання рішення, надто легкі засоби для прискіпливого становища. На практиці національне і міжнародне анулювання рішення стороною, що програла спір, часто виступає звичайною тактикою відкладення, відстрочення виконання рішення. У рідкісних випадках такі процеси закінчуються успіхом; оскільки, як правило, позивач звільняється, тому що суд не знаходить жодних підстав для відкладення рішення.

Європейська конвенція 1961 р. і Нью-Йоркська конвенція 1958 р. значною мірою допомогли розв'язати основну проблему міжнародного комерційного арбітражу: виконання рішення у країні, іншій за країну-доміцилій. За існування чинної арбітражної угоди за належного проведення арбітражного слухання та за умов законно призначених арбітрів дотримання своїх повноважень (див. пункти «а»–«д») таке виконання рішення, як правило, забезпечується.

Цей прогрес у галузі міжнародного комерційного арбітражу є значним, особливо порівняно з ситуацією, коли виконання рішення покладається на зовсім іншу державу. Зазвичай не існує особливих сумнівів щодо чинності арбітражної угоди (пункт «а»). Аналогічно й арбітражна процедура не є підставою для виникнення заперечень, особливо виходячи з положень пункту «д» Нью-Йоркської конвенції 1958 р., що встановила свободу сторін визначати хід процесу за власним бажанням. Сторони переважно так і роблять шляхом посилення на правила арбітражу, докладно продумані арбітражною установою, норми яких передбачають адекватне розв'язання проблем, що можуть виникнути у зв'язку із призначенням арбітрів.

Щодо таких умов ст. 3 Нью-Йоркської конвенції 1958 р. містить норму про те, що «кожна договірна держава повинна визнавати рішення обов'язковим і виконувати його відповідно до правил процедури території, на яку поширюється рішення, та за умов, викладених у наступних статтях». Далі у цій статті уточнюється, що «там не повинні покладатись додаткові обтяжуючі умови» на виконання іноземного рішення, аніж ті, що покладені на виконання внутрішніх рішень. Процедура виконання іноземного рішення може відрізнятись від аналогічної процедури виконання внутрішнього рішення держави, але істотно це не може бути обтяжливим. Це ж стосується сплати (мита). Таким чином, у принципі, коли застосовується Нью-Йоркська конвенція 1958 р., виконання іноземного рішення практично гарантується.

Однак відповідно до параграфу 2 ст. V Нью-Йоркської конвенції 1958 р., виконання іноземного рішення також може бути відхилено компетентним органом влади держави, де мало б проходити виконання рішення тоді, коли виявлено, що а) предмет спору не підлягає розгляду арбітрами за законодавством держави, в якій вимагається виконання рішення; та б) визнання або виконання рішення суперечитиме інтересам цієї держави.

Тут, усупереч п'яти підставам, зазначеним у параграфі 1 ст. V, в яких випадках визнання і виконання може бути відхилено «на вимогу сторони, що прогнала спір», компетентний орган може навіть діяти *ex officio*. Параграф 2 чітко має справу із порушенням суспільних інтересів.

Необхідно також звернути увагу на тенденцію застосування в міжнародних арбітражах вужчого критерію до поняття «міжнародний суспільний інтерес». Коли йдеться про відмову від визнання і виконання рішення, то варто звернутися до цієї тенденції і надати відповідь на те, яку роль відіграє порушення правил суспільної поведінки (суспільного блага), коли відмова на цій підставі була дана в державі, в якій вимагається визнання і виконання рішення у справі. Суспільний інтерес відіграє подвійну роль. Порушення норм суспільних інтересів може існувати не лише в державі виконання рішення (Б), а й у державі винесення рішення (А). В країні (А), де було винесене рішення, і, можливо, була зроблена заява про відкликання рішення як такого, що суперечить інтересам держави. Якщо рішення було відкликано на цій підставі, то визнання і виконання будуть відхилені в державі Б (пункт «е») Нью-Йоркської конвенції 1958 р.). Таким чином, рішення, що було відкликано в країні А, більше не існує. Відкликання рішення у країні Б, де було винесене це рішення, має екстрагериторіальний характер.

У країні А, де відкликано рішення у зв'язку з порушенням норм громадського порядку (норм суспільного інтересу), може застосовуватись вужчий критерій поняття міжнародного громадського (суспільного інтересу). При цьому можна навести приклад з практики Франції з питання *ratione personae* арбітражу [11, с. 109–112]. У міжнародному договорі держава або суспільне регулювання можуть погодитися винести спільне рішення, хоча в суто національному контексті це було б заборонено і розцінено як поведінка проти Франції *ordre public interne* [9, с. 99].

У поєднанні з міжнародним договором арбітражна угода, як свідчить наведений приклад, може бути збереженою, як і рішення, винесене на основі цієї угоди шляхом застосування вужчого тлумачення поняття *ordre public interne*. Однак видається надто винятковим, що в країні А, де було відкладене рішення у зв'язку з порушенням норм громадського порядку, може застосовуватись вужче поняття, ніж поняття міжнародного громадського інтересу. Звичайно, норми і правила суспільної політики (суспільні інтереси) держави А є цілком доречними (застосовуються в повному обсязі). Водночас критерій міжнародної громадської політики може відігравати важливішу роль, коли повернутися до повноважень держави Б, де передбачається виконання рішення у справі. У цій державі цей критерій може частіше застосовуватись з метою визнання рішення, винесеного у державі А, і врятувати його від відмови визнання і вико-

нання на підставі того, що таке визнання і виконання суперечить нормам і правилам суспільної політики (суспільним інтересам) держави В [6, с. 299–300].

При цьому можна навести такі приклади у Нідерландах, як і в Швейцарії, Франції [10, с. 502–503] та Великій Британії, коли було винесене рішення, яке є безпідставним, все ж таки підлягає виконанню, навіть коли таке рішення, винесене за національним законодавством, суперечило б суспільній політиці (суспільному інтересу).

Це ж стосується рішень, винесених парною кількістю арбітрів у країнах, де це дозволено. Тут знову ж таки їх визнання та виконання не можуть бути відхилені у державі Б, навіть коли за національним законодавством цієї держави забороняється проведення арбітражного слухання парною кількістю арбітрів [7, с. 92].

Аналогічне обґрунтування застосовується щодо арбітражу *ratione materiae*. Винесене рішення у державі А може привести до визнання і виконання його у державі Б за застосування вужчого тлумачення поняття міжнародного громадського інтересу (суспільної політики), навіть коли в державі Б предмет даного спору не підлягає розгляду в арбітражних судах.

З погляду різних підходів домінування арбітражу в національному законодавстві це може отримати відображення на практиці [2, с. 29]. Для підтвердження цього можна звернутися до практики арбітражу у такій справі, як заповнення прогалін у довгострокових угодах. У цьому випадку, як і в рішенні англійського арбітражу з участю парної кількості арбітрів, застосовується вузький критерій забезпечення виконання арбітражного рішення суду, винесеного в державі А.

У країні виконання рішення застосування критерію міжнародного громадського інтересу в деяких випадках може врятувати іноземне рішення від застосування внутрішніх вимог громадської політики. У цій державі лише у разі порушення дійсно фундаментальної концепції правопорядку може бути відмовлено у визнанні та виконанні рішення. На нашу думку, застосування цього критерію є позитивною характеристикою денационалізації міжнародного комерційного арбітражу. У випадках застосування цього критерію міжнародний комерційний арбітраж певною мірою відсторонює застосування суто національного критерію, внутрішніх норм і правил.

Таким чином, у результаті проведеного нами дослідження всієї сукупності питань, доходимо таких узагальнень.

Європейська конвенція 1961 р. [1, с. 38] і Нью-Йоркська конвенція 1958 р. значною мірою допомогли розв'язати основну проблему міжнародного комерційного арбітражу: виконання рішення у країні, іншій за країну-доміцилій. За умов існування чинної арбітражної угоди, належного проведення арбітражного слухання та виконання законно призначеними арбітрами виконання своїх повноважень (див. пункти «а»–«д») таке виконання рішення, як правило, забезпечується. Цей прогрес у галузі міжнародного комерційного арбітражу є значним, особливо при порівнянні з ситуацією, коли виконання рішення покладатиметься на зовсім іншу державу [4, с. 25].

Список використаних джерел

1. *Европейская конвенция о внешнеторговом арбитраже 1961 г.* // Регистр текстов международных конвенций и других документов, касающихся права международной торговли. – Том II R.73V.3. – Нью-Йорк, 1973.
2. *Ерпылева Н. Ю.* Международный коммерческий арбитраж: современные проблемы теории и практики / Н. Ю. Ерпылева // Арбитражный и гражданский процесс. – 2002. – № 1. – С. 23–42.
3. *Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/>.
4. *Комаров В. В.* Разрешение международных коммерческих споров / В. В. Комаров // Закон. – 1994. – № 2. – С. 25–27.
5. *Нагребельний В. П.* Конвенція про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень / В. П. Нагребельний // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія», ім. М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 3: К–М. – 2001. – 780 с.
6. *Хацанов Д. А.* Установление содержания иностранных правовых норм в международном частном праве / Хацанов Д. А. – М. : Инфотропик Медиа, 2012. – 320 с.
7. *Цірат Г. А.* Міжнародний комерційний арбітраж / Цірат Г. А. – К. : Істина, 2002. – 304 с.
8. *Gabriel Wilner.* Domkie on Commercial Arbitration // Wilmette, Ill.: Calloghan, 1984.
9. *Galakis* // Revue de l'arbitrage. – 1966.
10. *Klein.* A propos de la jurisprudence du Tribunal federal Suisse en matiere d'arbitrage commercial international. – Festgabe der schweizischen Rechtsfakultaten zur Hitndertjahrfest lies Bundesgerichis. – 1975.
11. *Revue de l'arbitrage de France.* – 1966. – № 1. – P. 109–112.

Переверзева О. С. Правовий аналіз Нью-Йоркської конвенції 1958 р. та Європейської конвенції 1961 р. (підстави відмови)

У статті аналізується правова природа Нью-Йоркської конвенції 1958 р. та Європейської конвенції 1961 р. щодо відмови від визнання та виконання іноземних арбітражних рішень. На перший план, таким чином, виходить питання, на яких підставах рішення, винесене у країні А, може бути предметом відмови від його визнання та виконання у країні В? Визначимо специфіку факторів застосування положень Європейської конвенції 1961 р. і Нью-Йоркської конвенції 1958 р. як правового регулятора, що зумовлюють проблему виконання рішення у країні, іншій за країну-доміцилій. В обох конвенціях у міжнародному контексті увага справедливо зосереджується на відмові від визнання та виконання іноземних арбітражних рішень.

Ключові слова: національні системи, арбітражна угода, міжнародний комерційний арбітраж, арбітражні рішення.

Переверзева О. С. Правовой анализ Нью-Йоркской конвенции 1958 г. и Европейской конвенции 1961 г. (основания отказа)

В статье анализируется правовая природа Нью-Йоркской конвенции 1958 г. и Женевской конвенции 1961 г. относительно отказа от признания иностранных арбитражных решений. На первый план, таким образом, ставится вопрос, на каких основаниях решение, вынесенное в стране А, может быть предметом отказа от его исполнения в стране В? Определяем специфику применения положений Европейской конвенции 1961 г. и Нью-Йоркской конвенции 1958 г. как правового регулятора, которые вызывают проблемы выполнения решения в стране, другой нежели страна домицилия. В обеих

ments of items a-d. In this regard, it is advisable to typing during your break before the major provisions of the New York Convention 1958. In p. e it clearly requires that the decision «has been postponed». Thus, it is no longer controversial, as it was a the Geneva Convention in 1927, only to cancel the action of the State and, where the decision was rendered in order to prevent its execution in the State would invoke it would state that avoiding execution, too light for situation. In practice, national and international cancellation decision the party that lost the dispute, often serving the usual tactics of delay, postponement of execution of a decision. In rare cases, such processes end with success; because, as a rule, the plaintiff was dismissed because the Court does not find any justification for postponing a decision. European Convention of 1961 and the New York Convention of 1958 greatly helped solve the basic problem of international commercial arbitration: implementation in the country, another country-domiciles.

Key words: national systems, arbitration agreement, international commercial arbitration, the arbitration decisions.

УДК 341.171

М. М. ТОВТ,
кандидат юридичних наук

РЕГУЛЮВАННЯ МОВНИХ ВІДНОСИН ТА МОВНА ПОЛІТИКА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Протягом останніх століть у процесі становлення національних держав значно зросло значення мовної політики та нормативного регулювання порядку застосування мов як найважливішого засобу такої політики. Спершу регулювання мовних відносин мало асиміляційну мету, і тільки у період після Першої світової війни та особливо у другій половині ХХ ст. цілями мовної політики на рівні національних законодавств та міжнародних правил стають також і забезпечення захисту мов меншин та національних і мовних меншин.

Регулювання мовних відносин є нейтральним засобом, він може бути спрямований як на сприяння використанню певної мови (мов), на збереження або відновлення мовного розмаїття і таким чином на захист прав певних мовних спільнот, так і на примус щодо забезпечення привілейованого становища певної мови і тим самим для утиску інших мов. Значний вплив на формування спрямованості мовної політики держав-членів Європейського Союзу в цій сфері мають їх міжнародно-правові зобов'язання в рамках Ради Європи, членами якого, звісно, є всі країни ЄС.

Європейський Союз як регіональна організація, що ґрунтується на співробітництві європейських держав, з часів свого заснування об'єднував багато мовних спільнот, кількість і різноманітність яких з процесом розширення збільшувались. Нині 24 мови визнані офіційними мовами ЄС [1]. Визначенню переліку офіційних і робочих мов належить велике значення як у процесі формування спільного політичного простору, так і в функціонуванні механізмів прийняття рішень. Таким регулюванням стає можливим раціоналізація нормотворчого процесу, наприклад, шляхом звуження кількості автентичних при-

конвенциях в международном контексте внимание справедливо сосредотачивается на отказе в признании и приведении в исполнение иностранных арбитражных решений.

Ключевые слова: национальные системы, арбитражное соглашение, международный коммерческий арбитраж, арбитражные решения.

Pereverzeva O. S. Legal analysis of New-York Convention of 1958 and the European Convention of 1961 (grounds of abandonment)

This article analyzes the legal nature of the New-York Convention of 1958 and the Geneva Convention of 1961 concerning the refusal of recognition and enforcement of foreign arbitral awards. At first the plan, therefore, is the question on what grounds the decision rendered in the country A and may be subject to denial of its recognition and enforcement in the country B? Define specificity factors of application of provisions of the European Convention of 1961 and the New York Convention of 1958 as legal regulator that cause the problem of implementation in the country, another country-domicile. In both conventions in the international context the attention rightly focuses on the refusal of recognition and enforcement of foreign arbitral awards. At first the plan, therefore, is the question on what grounds the decision rendered in the country and may be subject to denial of its recognition and enforcement in the country? In the New York Convention of 1958, this issue is regulated in article 5 of the European Convention of 1961 in article 9. The latter also gives grounds for refusal under the name of «postponing the arbitration decision, but, in fact, contains the grounds for refusal: deposition of the arbitration decision, adopted in the country» and «gives grounds for refusing recognition or enforcement of that judgment in the country». Grounds contained in paragraphs a-d of the European Convention of 1961 is almost similar to those contained in the New York Convention 1958. According to the New York Convention of 1958, they sound like this: «recognition and enforcement» can be rejected at the request of the parties against which made this decision only when this side will provide the relevant bodies of evidence about: a) that the parties to the contract in accordance with article II, guided by the law, were partially incapacitated, or this agreement is illegal according to the current legislation; b) side, against which made the decision, was not properly informed about the appointment, or hearing, or otherwise was not able to appear at the hearing; c) it's not been subjected to consideration in the Arbitration Court. If the decision on the case can be divided on how to resolve the dispute on the merits that delineate what is subject to review in this Court, that is), then this part will be recognised and be enforceable; d) the composition of the arbitral authority or the arbitral procedure did not meet the conditions of the agreement of the parties, or violate it, did not meet the norms of the legislation of the country, the place of arbitration. The New York Convention 1958, not only contains the above grounds a-d, but also notes as a reason for refusing enforcement case: the decision has not become mandatory for the parties, or has been rejected or suspended by the competent authority of the country, according to the legislation which was made the decision (point e). In the second part of paragraph e. grounds for postponing the decision contained in the arbitration laws of different countries: when a decision was pending in the country was set for a decision, or legislation which was rendered «it is also the basis for the denial of such a decision in another country party to the Convention. The decision could be delayed for other reasons, not stipulated by items (a-d) of the Convention. Thus, under paragraph e provided more reason for refusal of performance, if other grounds not specified in sub-paragraphs (a-d), a decision is pending in the State where it was made. The 1961 European Convention contains no such reason. It limits the grounds of refusal only items a-d. Only when the decision is delayed in the country in which or for which the legislation was worded decision regarding one of these already grounds, allowed the major failure of the exclusion decision Convention extends this system and the States that are also parties to the New York Convention 1958. Under such conditions, these powers are subject to the require-